

Aanvulling MER en PB Den Oever

Contactpersoon

A. van Hooff

Datum 6 juni 2016

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor de werkzaamheden aan de hoogwaterkering Den Oever is een MER en een Passende beoordeling opgesteld (1 december 2015, kenmerk R001-1230970AIH-kmi-V04-NL). De Passende beoordeling is gebruikt als basis voor het onderdeel natuur. De Commissie m.e.r. geeft het volgende advies betreffende het onderdeel Natuur:

Zoals het MER beschrijft zullen rustende en foeragerende (niet-broed)vogels in en rond de haven mogelijk worden verstoord door met name geluidsverstoring van het voornemen. Het intrillen van keerwanden zal hoorbaar zijn in de schor ten noorden van de haven. De verstoring van hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) is hierbij een belangrijk aandachtspunt. De hvp-functie van het Schor zal overdag af en toe verstoord worden door de werkzaamheden. In de huidige situatie is al vrij veel verstoring door betreding en geluiden uit de haven. In het MER en de Passende beoordeling zijn de geluidseffecten alleen kwalitatief bekeken en afgezet tegen de bestaande geluiden uit de haven. Daarbij was de conclusie dat het voornemen niet wezenlijk meer effecten zal hebben dan de bestaande verstoring. De Commissie kan deze conclusie in grote lijnen onderschrijven maar mist nog informatie op twee punten:

1. Het Schor is belangrijk voor met name de niet-broedvogels. In het MER wordt gesteld dat die zonder negatieve effecten kunnen uitwijken naar de naburige hvp's. De beschikbaarheid en geschiktheid van deze hvp's is naar mening van de Commissie nog onvoldoende onderbouwd. Ook is niet bekeken in hoeverre het gebruik van andere hvp's knelpunten voor vogels kan opleveren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de scholekster. Deze is in de winter voedselbeperkt en zal bij elke opvlieging energie verliezen, waardoor de behoefte aan voedsel groter wordt.
2. De cumulatie met andere verstoringen in de omgeving is nog niet voldoende bekeken. Denk hierbij aan de werkzaamheden die in het kader van het PAS en ter compensatie van het project Afsluitdijk worden uitgevoerd (begrazing, maaien en afvoeren) en de werkzaamheden in het kader van het project Afsluitdijk zelf, met name het werk aan dam 6, 15 en 16.

In deze aanvullende notitie worden de voorgaande twee punten nader onderzocht.

1.2 Methode toetsing geluidsverstoring

Effecten op niet-broedvogels op de hvp beperken zich tot een mogelijke verstoring door geluid tijdens het intrillen van de keerwanden. De Commissie voor de milieueffectrapportage geeft in Factsheet 20 (Commissie m.e.r., webversie 2011) vuistregels om de effecten van het geluid door wegverkeer op vogels te bepalen. De effecten van continu geluid door een snelweg is niet één op één vergelijkbaar met tijdelijke geluiden zoals het geval is bij de werkzaamheden voor de Hoogwaterkering Den Oever. Toch biedt deze factsheet en de daar bijhorende webtekst, een goede structuur en inhoudelijke basis voor een inschatting van de geluidseffecten voor het project Dijkversterking Den Oever. In de Factsheet staan effectafstanden vastgelegd voor landschapstypen en daarbij gevoelige soorten. Eerst moet de effectafstand bepaald worden.

Vervolgens worden de volgende vier stappen doorlopen:

1. Beschrijf welke soorten voorkomen binnen de effectafstand en in welke dichtheden.
2. Geef voor deze soorten het belang van het gebied binnen deze afstand. Beschrijf de actuele dichtheden van broedvogels of foeragerende en rustende vogels
3. Schat op basis van deze aantallen op hoofdlijnen de gevolgen in voor de (lokale) populaties (inclusief het populatiedeel buiten de effectzone).
4. Toets deze gevolgen aan de wet- en regelgeving.

1.3 Effectafstand

In het document "Webtekst bij Factsheet 20" van de Commissie m.e.r. staat dat veel gebruik wordt gemaakt van de onderzoeken van Reijnen et al. (1995, 1996). Op basis hiervan worden geluidscontouren gehanteerd voor bijvoorbeeld 42 dB(A) in/bij bos en 46 dB(A) in/bij agrarisch cultuurland. Volgens de Commissie wordt in Nederland in een MER vaak alleen gewerkt met deze geluidscontouren voor het bepalen van effecten op vogels. Volgens de webtekst van de Commissie m.e.r. kleven hier echter nadelen aan, namelijk:

- De berekening is afgestemd op het menselijke gehoor, vogels horen anders.
- Geluidsniveau wordt doorgaans te hoog uitgerekend, niet op de grond waar de vogels aanwezig zijn.

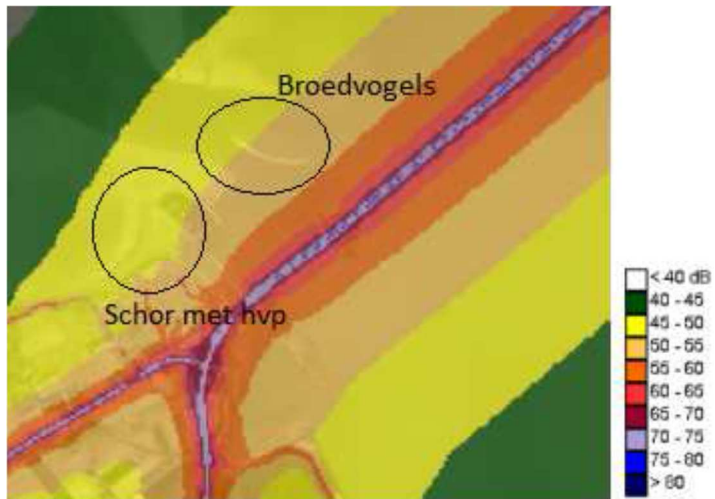
In kaart 1 staat de geluidsbelasting (L_{den}) van het verkeer op de Afsluitdijk weergegeven (bron: www.atlasleefomgeving.nl). Hieruit blijkt dat op de dam met de broedvogels én op het Schor met de hoogwatervluchtplaats, de geluidsbelasting door het verkeer al tussen de 45 en 55 dB ligt. Het bepalen van een geluidscontour van 42 of 46 dB(A) heeft daarom geen zin, de geluidsbelasting op deze locaties ligt al hoger door het wegverkeer. De Commissie m.e.r. concludeert bovendien (webtekst bij Factsheet 20) dat het hanteren van deze contouren een incompleet beeld geeft van de effecten op vogels. Effectafstanden van een voldoende groot aantal waarneming in de nabijheid van geluidsbronnen zijn in de praktijk beter te hanteren. De vuistregels van de Commissie m.e.r. Factsheet nr. 20 maakt daarom gebruik van effectafstanden en niet van dB(A) contouren.

In de volgende twee hoofdstukken wordt bepaald wat de effectafstand is voor de niet-broedvogels op de hoogwatervluchtplaats én de effectafstand voor de broedvogels op dam 6, 15 en 16.

Datum 6 juni 2016

Pagina 3 van 19

Kaart 1 geluid wegverkeer 2011 (www.atlasleefomgeving.nl)

2 Verstoring hoogwatervluchtplaats Schor

2.1 Effectafstand

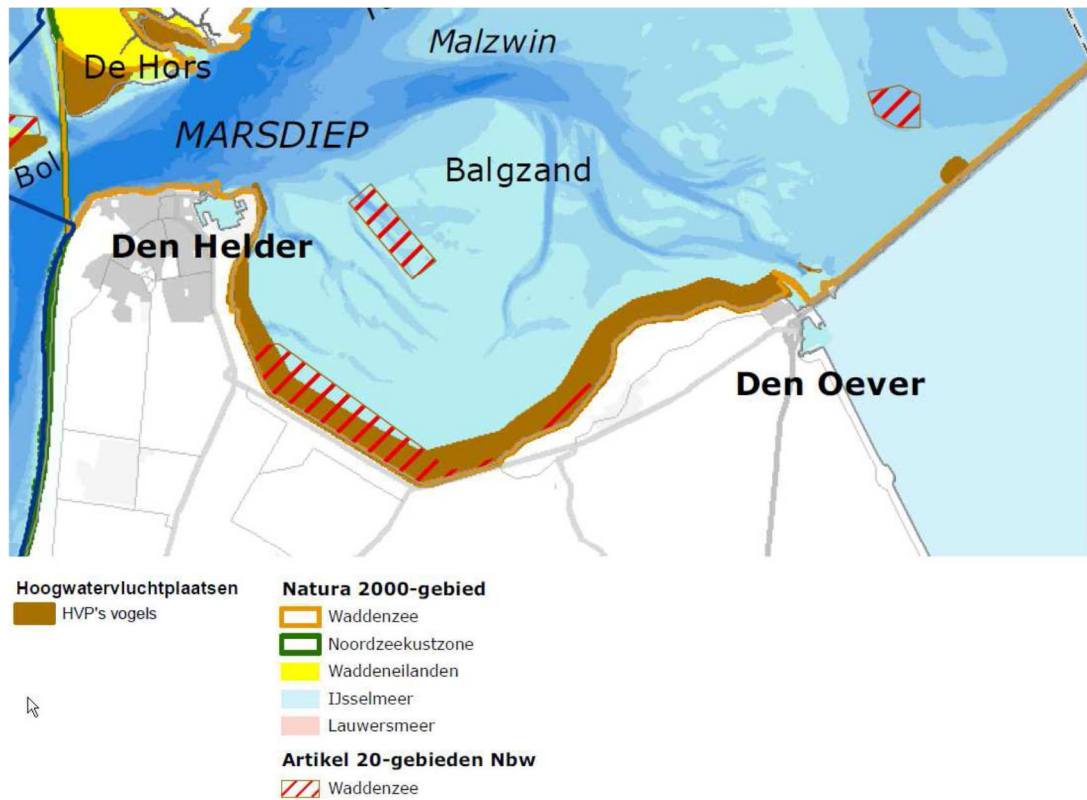
De hoogwatervluchtplaats (hvp) bestaat uit het Schor ten noorden van de haven. Volgens de Factsheet nr. 20 van de Commissie m.e.r. geldt voor schorren en kwelders een effectafstand van 750 meter. In Kaart 2 staat de 750 meter contour rondom de werkzaamheden aangegeven. Hieruit blijkt dat de gehele schor in theorie beïnvloed kan worden door de werkzaamheden.

Kaart 2. 750 meter contour (effectafstand) rondom het plangebied

2.2 Soorten binnen de effectafstand

Op 14 januari 2016 is het ontwerpbeheerplan van de Waddenzee ter inzage gelegd. In het ontwerpbeheerplan zijn de hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) in kaart gebracht. Op kaart 3 staan de hvp's voor de Kop van Noord-Holland weergegeven.

Kaart 3. HVP's en artikel 20-gebieden Waddenzee. (uit: ontwerpbeheerplan Waddenzee, ter inzage januari 2016)

Kaart 4. Telvak WG1634 Sovon

In kaart 4 staat het telvak WG1634 van Sovon weergegeven. De hvp het Schor ligt volledig binnen dit telvak. In tabel 1 staan de seizoengemiddelden van de pleisterende niet-broedvogels op het Schor. Alleen soorten die gebruik maken van de hvp worden behandeld. Soorten die niet

afhankelijk zijn van de hvp blijven buiten beschouwing. Dat zijn bijvoorbeeld eenden en ganzen maar ook de zwarte stern die overdag aan het foerageren is en in de nacht rust. Aangezien het is uitgesloten, door specifieke voorwaarden in de NB-wetvergunning, dat er in de nacht wordt gewerkt zijn ook de effecten op eventueel rustende zwarte sterns uitgesloten. In de tabel (1) staat in geel aangegeven voor welke soorten een aanvullende onderbouwing nodig is. Dit zijn de soorten met:

- een afname in de Waddenzee of met een onbekende trend;
- of soorten waar volgens het ontwerp beheerplan een knelpunt bestaat voor het halen van het doel.

Voor de overige soorten is geen aanvullende onderbouwing nodig omdat:

- sprake is van een toename in de Waddenzee;
- volgens het ontwerp beheerplan er geen knelpunten zijn;
- het gebied van relatief klein belang is voor de instandhoudingsdoelen (voor alle soorten;
- geldt <2% van het instandhoudingsdoel);
- er wordt getrild in plaats van heien;
- in de huidige situatie al veel activiteiten plaatsvinden;
- er voldoende alternatieve uitwijkplaatsen aanwezig zijn.

Soort	doel	trend*	aantallen HVP	% van doel	knelpunt
Scholekster	140000-160000	Matige afname	1438	1%	Ja
Kluut	6700	Onduidelijk	93	1,4%	Nee
Bontebekplevier	1800	Matige toename	33	1,8	Nee
Goudplevier	91200	Matige toename	353	1,9	Ja
Zilverplevier	22300	Matige toename	3,5	0,02%	Nee
Kievit	10800	Matige toename	21	0,2%	Nee
Kanoet	44400	Matige toename	57	0,1%	Nee
Drieteen strandloper	3700	Matige toename	0,01	<0,01%	Nee
Krombek strandloper	2000	Matige toename	0,08	<0,01%	Nee
Bonte strandloper	20600	Matige toename	304	0,15%	Nee
Grutto	1100	Onduidelijk	6,3	0,6	Nee
Rosse grutto	54400	Matige toename	530	1%	Nee
Wulp	96200	Matige toename	791	0,8%	Nee
Zwarte ruiter	1200	Matige afname	4,5	0,4%	Nee
Tureluur	16500	Onduidelijk	309	1,9%	Nee
Groenpootruiter	1900	Matige toename	7,8	0,4%	Nee
Steenloper	2300 - 3000	Matige afname	12	0,5%	nee

Tabel 1 Seizoengemiddelden van niet-broedvogels op het Schor

* trend Waddenzee uit ontwerp Natura 2000 beheerplan ter inzage januari 2016

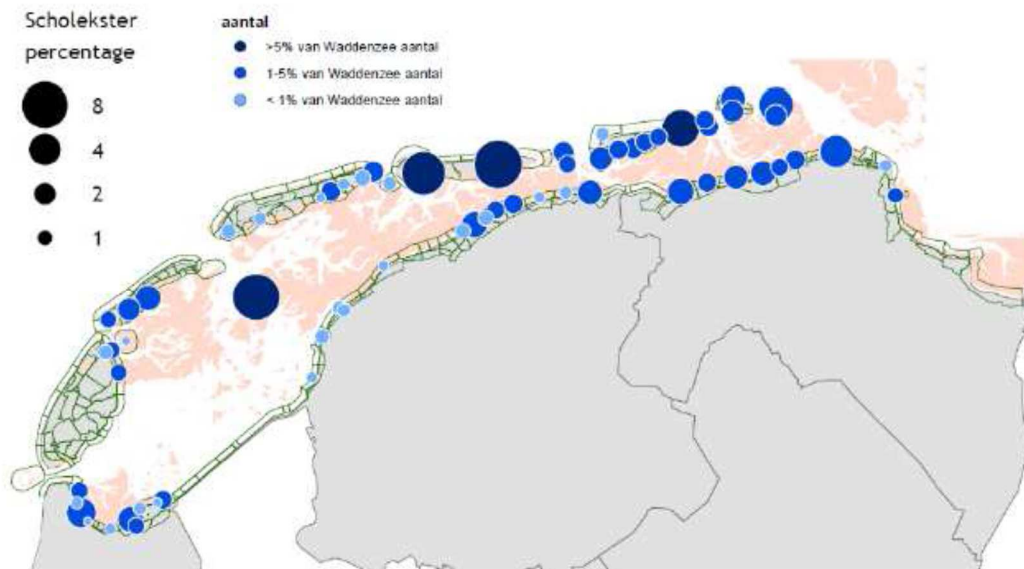
**seizoengemiddelde (afgerond) Sovon 2010/2011 WG1634

2.3 Scholekster

Belang van het Schor voor de scholekster

In het rapport “Vogels langs de randen van het wad” (Van der Hut et al. 2014) is een verkenning uitgevoerd naar de knelpunten en kansen op hoogwatervluchtplaatsen van scholeksters. In dit rapport staat de volgende kaart, waarop de relatieve aantallen van scholeksters op de hvp's staan aangegeven. Hieruit blijkt dat het zwaartepunt voor de scholekster in de oostelijke Waddenzee ligt, in het westelijk deel is het Balgzand van groot belang. Uit de kaart is af te leiden dat ongeveer 1% van de populatie gebruik maakt van het Schor als hvp. Dit komt overeen met tabel 1 met de seizoengemiddelden.

Kaart 5. Aantallen van scholeksters als percentage van de Nederlandse Waddenzee populatie (Uit: Van der Hut et al. 2014)

Mogelijke effecten op scholekster

De werkzaamheden leiden tot een mogelijke verstoring van maximaal 1% van de populatie in de Waddenzee. De scholeksters kunnen hierdoor opvliegen en mogelijk uitwijken naar een andere hvp. Wel moet worden opgemerkt dat de mogelijke verstoring beperkt is tot geluid. Er is in de huidige situatie al veel geluidsinvloed door de activiteiten in en nabij de haven. In deze aanvulling wordt er van uitgegaan dat de scholeksters opvliegen. Gelet op de huidige activiteiten in de haven en de al bestaande geluidsbelasting van het verkeer, is het echter maar zeer de vraag of dat daadwerkelijk gaat plaatsvinden. De vogels zijn al gewend aan geluid vanuit de haven.

Het opvliegen zorgt voor een verlies aan energie wat zal moeten worden goedgeemaakt tijdens het foerageren bij laagwater. Het is niet duidelijk hoe een hogere energie-uitgave vertaald moet worden in een verlaagde kans om te overleven. Wel is duidelijk dat als de voedselbeschikbaarheid in de Waddenzee voor de scholekster niet optimaal is, het energieverlies tijdens hoogwater moeilijk goed te maken is, er is immers niet voldoende voedsel om het verlies mee te compenseren. Tevens dienen er in de directe nabijheid onverstoorde rustplaatsen aanwezig te zijn. Hoe minder ver de scholekster hoeft te vliegen hoe minder energie verloren gaat.

Voedselbeschikbaarheid

Tegelijkertijd met het ontwerpbeheerplan Waddenzee, is het achtergronddocument “Natura 2000-doelen in de Waddenzee” ter inzage gelegd. In dit document zijn de Natura 2000-doelen nader uitgewerkt. Voor de scholekster wordt in dit document het volgende geconcludeerd:

Aangenomen wordt dat de rust in het waddengebied, om voedsel te zoeken en om tijdens hoogwater ergens te kunnen overtijen, voldoende is. Voor de Waddenzee is daardoor de voedselsituatie de belangrijkste factor die de draagkracht bepaalt. De voedselsituatie in de Waddenzee was in de afgelopen jaren redelijk. Op grond daarvan zou de gewenste draagkracht wel aanwezig moeten zijn geweest. Voorspellingen ten aanzien van de planperiode zijn niet te geven. Door de beëindiging van de mechanische kokkelvisserij en het beleid gericht op herstel van mosselbanken, zijn er ook in de toekomst geen grote aanslagen op de voedselvoorraden te verwachten. Mocht de draagkracht wel voldoende zijn, dan wil dat nog niet zeggen dat de streefaantallen worden gehaald. Het broedsucces was in de afgelopen decennia over het algemeen gering. Dat lijkt het gevolg te zijn van veranderde methoden in het graslandbeheer.

Er is daarom geen reden om aan te nemen dat de scholeksters op de hvp bij het Schor te weinig voedsel kunnen vinden en dat daarom extra opvliegen door verstoring leidt tot significant negatieve effecten (schade aan de Natura 2000-doelen).

Uitwijkmogelijkheden

Uit kaart 1 blijkt dat de hvp ten noorden van de haven (waaronder het Schor) deel uitmaakt van één lange hvp langs de gehele kust van Den Helder tot Den Oever. Eventueel verstoorde vogels hoeven daarom niet te zoeken of ver uit te wijken naar een onverstoorde hvp. Er zijn grote delen van deze hvp aangewezen als Artikel 20-gebied. Artikel 20-gebieden zijn voor menselijke activiteiten gesloten gebieden. Hierdoor is het gegarandeerd dat er voldoende onverstoorde uitwijkgebieden aanwezig zijn. Bovendien vinden de werkzaamheden plaats in het gedeelte van deze langgerekte hvp waar in de huidige situatie al de meeste menselijke activiteiten plaatsvinden, namelijk bij de haven. Daarnaast zorgen de mitigerende maatregelen dat verstoring zo veel mogelijk wordt voorkomen. De belangrijkste mitigerende maatregel is in dit geval dat er geen heiwerkzaamheden worden uitgevoerd maar dat de keerwanden in plaats daarvan worden ingetrild.

Volgens het rapport “Vogels langs de randen van het wad” (Van der Hut et al. 2014) zijn er voor het Balgzand geen aanleidingen om de overtijd mogelijkheden te verbeteren. Er is kennelijk geen sprake van verstoringen of andere negatieve effecten die zorgen voor lage aantallen scholeksters op de hvp's bij Balgzand. Dit bevestigt het oordeel dat er voldoende onverstoorde hvp's in de directe nabijheid beschikbaar zijn.

De Commissie m.e.r. heeft opgemerkt of de uitwijklocaties al niet overbezet zijn. Daarmee wordt bedoeld dat er al veel scholeksters gebruik maken van deze hvp's zodat er geen plek meer is voor de uitwijkende scholeksters. Voor deze uitwijklocaties is dat echter onwaarschijnlijk. Bijna de gehele kustlijn van Den Oever naar Den Helder kan als hvp worden gebruikt. Volgens het ontwerp beheerplan (Rijkswaterstaat, 2015) is er geen knelpunt met de hvp's voor de scholekster. Aangezien het leefgebied op dat aspect in orde is én er minder vogels zijn dan er volgens het instandhoudingsdoel draagkracht voor is, wordt niet verwacht dat er op de onverstoorde hvp's geen plek meer is voor de uitwijkende scholeksters.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de scholekster geen sprake is van significant negatief effecten.

2.4 Kluut

Belang van het Schor voor de kluut

Het seizoengemiddelde van pleisterende kluten op het Schor bedraagt ongeveer 93 vogels. Dit is 1,4% van de instandhoudingsdoelstelling. Ze overtijden op kwelders en zandbanken maar ook binnendijkse natte gebieden. Ze pleisteren en foerageren bij het Schor maar ook bij Balgzand.

Mogelijke effecten op kluut

Volgens het ontwerpbeheerplan zijn er geen knelpunten voor het bereiken van het doel voor de niet-broedende kluut. Het is niet de verwachting dat de tijdelijke verstoring door Den Oever daar verandering in brengt. De werkzaamheden leiden tot een mogelijke verstoring. De kluten kunnen hierdoor opvliegen en mogelijk uitwijken naar een andere hvp. Er is in de huidige situatie al veel geluidsinvloed door de activiteiten in en nabij de haven en door het wegverkeer ligt de geluidbelasting ter plaatse al tussen de 45 en 55 dB. De vogels zijn daardoor al gewend aan geluid afkomstig vanuit de haven. Volgens de uitwerking van de doelen (Rijkswaterstaat, 2014) zijn er voor de niet-broedende kluut geen aanwijzingen dat de voedselsituatie is terug gelopen, het oppervlak aan hvp's is ook geen probleem. Er is daarom net als bij de scholekster geen sprake van problemen in de voedselbeschikbaarheid en onverstoorde hvp's zijn in de directe nabijheid beschikbaar.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de kluut geen sprake is van significant negatief effecten.

2.5 Goudplevier

Belang van het Schor voor de goudplevier

Het seizoengemiddelde op het Schor bedraagt ongeveer 353 vogels. Dit is 1,9% van de instandhoudingsdoelstelling. De goudplevier is een typische weilandvogel maar zoekt ook op wadplaten of kwelders naar voedsel. Kwelders worden als hvp gebruikt maar oertijen vindt ook plaats op binnendijkse graslanden en akkers.

Mogelijke effecten op goudplevier

Volgens het ontwerpbeheerplan liggen de knelpunten voor het bereiken van het doel van de goudplevier in het verruigen van kweldervegetaties in Groningen en het beheer van graslandpercelen buiten Natura 2000. Daarnaast wordt er in het buitenland op de goudplevier gejaagd. De tijdelijke effecten van het project Den Oever hebben geen invloed op deze knelpunten. De werkzaamheden leiden tot een mogelijke verstoring van aanwezige goudplevieren op het Schor. De goudplevieren kunnen hierdoor opvliegen en mogelijk uitwijken naar ander leefgebied. Er is in de huidige situatie al veel geluidsinvloed door de activiteiten in en nabij de haven en door het wegverkeer ligt de geluidbelasting ter plaatse al tussen de 45 en 55 dB. De vogels zijn daardoor al gewend aan geluid afkomstig vanuit de haven. Volgens het ontwerp beheerplan liggen de hvp's van deze soort op de hogere kwelders of binnendijkse graslanden of akkers. In de inventarisatie naar vogels op hvp's voor het beheerplan (Wiersma & Van Dijk, 2009) wordt deze soort ook niet behandeld. Het belang van het Schor als hvp wordt daarom als klein ingeschat. Volgens het ontwerp beheerplan komt de goudplevier verspreid voor, maar is de soort met name op Texel, Ameland, Friesland en Groningen te vinden. Het Schor is verruigd waarvoor er in het kader van de PAS maatregelen worden getroffen. Het is daardoor geen optimaal foerageergebied voor de goudplevier. Gelet op het voorgaande is het Schor maar van relatief klein belang voor de goudplevier.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de goudplevier geen sprake is van significant negatief effecten.

2.6 Grutto

Belang van het Schor voor de grutto

Het seizoengemiddelde van de grutto op het Schor bedraagt ongeveer 6,3 vogels. Dit is 0,6% van de instandhoudingsdoelstelling. Het schor wordt gebruikt als foerageergebied maar ook om te rusten. Foerageergebieden en rustgebieden kunnen tientallen kilometers uiteen liggen.

Mogelijke effecten op de grutto

Volgens het ontwerpbeheerplan liggen de knelpunten voor het bereiken van het doel van de grutto buiten het Natura 2000-gebied. Volgens het beheerplan is het leefgebied in de Waddenzee in orde en worden de lage aantallen veroorzaakt door de slechte situatie voor de broedpopulatie in de weilanden buiten Natura 2000. De tijdelijke effecten van het project Den Oever hebben geen invloed op deze knelpunten. Rustende of foeragerende grutto's kunnen door de werkzaamheden opvliegen en mogelijk uitwijken naar andere leefgebieden. Zowel

alternatieve foerageergebieden als rustgebieden zijn beschikbaar. Er is in de huidige situatie al veel geluidsinvloed door de activiteiten in en nabij de haven en door het wegverkeer ligt de geluidbelasting ter plaatse al tussen de 45 en 55 dB. De vogels zijn daardoor al gewend aan geluid afkomstig vanuit de haven. Volgens de doeluitwerking (Rijkswaterstaat, 2014) is de voedselsituatie in de Waddenzee gunstig (ook grutto's eten graag wormachtigen, en die zijn toegenomen in de Waddenzee). De afname in grutto's kan worden toegeschreven aan de negatieve trend van de Nederlandse broedpopulatie. Volgens de doeluitwerking is het dan ook niet waarschijnlijk dat de aantallen grutto's in de Nederlandse Waddenzee worden bepaald door de draagkracht van het getijdengebied. Daarvoor zijn de prooien van de grutto (vooral wormen) te algemeen aanwezig en daarvoor is het aantal grutto's te gering. Gelet op het voorgaande worden significante negatieve effecten uitgesloten.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de grutto geen sprake is van significant negatief effecten.

2.7 Tureluur

Belang van het Schor voor de tureluur

Het seizoengemiddelde van pleisterende tureluur op het Schor bedraagt ongeveer 309 vogels. Dit is 1,9% van de instandhoudingsdoelstelling. Kwelders worden als hvp gebruikt maar overtijen vindt ook plaats op binnendijkse graslanden.

Mogelijke effecten op tureluur

Volgens het ontwerpbeheerplan zijn er geen knelpunten voor het bereiken van het doel voor de niet-broedende tureluur. Het is niet de verwachting dat de tijdelijke verstoring door Den Oever daar verandering in brengt. De werkzaamheden leiden tot een mogelijke verstoring. Volgens de doeluitwerking (Rijkswaterstaat, 2014) vond het afgelopen decennium een afname plaats van de tureluur langs de Groningse kust en de Dollard (slikondergrond) en een toename in de westelijke Waddenzee (zandig), mogelijk in relatie tot aldaar toegenomen aantallen wormachtigen. De hvp's van de tureluur zijn langs bijna de gehele kust tussen Den Oever en Den Helder te vinden (Wiersma en Van Dijk, 2009). Er zijn daarom voldoende alternatieven in de nabijheid aanwezig. Er is daarom net als bij de scholekster geen sprake van problemen in de voedselbeschikbaarheid en onverstoorde hvp's zijn in de directe nabijheid beschikbaar.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de tureluur geen sprake is van significant negatief effecten.

2.7 Zwarte ruiter

Belang van het Schor voor de zwarte ruiter

Het seizoengemiddelde van pleisterende kluten op het Schor bedraagt ongeveer 4 tot 5 vogels. Dit is 0,4% van de instandhoudingsdoelstelling. De zwarte ruiter komt sterk geconcentreerd voor in de Dollard. Het belang van het Schor is daarom relatief klein.

Mogelijke effecten op zwarte ruiter

Volgens het ontwerpbeheerplan zijn er geen knelpunten voor het bereiken van het doel voor de zwarte ruiter. Het ligt dan ook waarschijnlijk niet aan de draagkracht in de Waddenzee dat de aantallen sinds 2002/2003 niet meer op het doelniveau zijn gekomen. Oorzaken van de achteruitgang liggen daarom vermoedelijk in de het Scandinavische en Siberische broedgebied of in de Afrikaanse overwinteringsgebieden (Rijkswaterstaat, 2014). Gelet hierop en omdat de soort maar sporadisch op het Schor voorkomt, worden geen effecten op het instandhoudingsdoel verwacht.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de zwarte ruiter geen sprake is van significant negatief effecten.

2.7 Steenloper

Belang van het Schor voor de steenloper

Het seizoengemiddelde van steenlopers nabij het Schor bedraagt ongeveer 12 vogels. Dit is 0,5% van de instandhoudingsdoelstelling.

Mogelijke effecten op steenloper

De steenloper komt in de hele Waddenzee voor. Volgens de doeluitwerking zijn de aantallen in de oostelijke Waddenzee sinds de eeuwwisseling sterk gestegen. Dit is mogelijk te danken aan het herstel van de droogvallende mosselbanken aldaar. In de westelijke Waddenzee is juist sprake van een duidelijke afname. Vooral midden jaren negentig was er een forse afname, sindsdien zijn de aantallen toegenomen maar nog niet volledig hersteld. De afname in de jaren 90 wordt wel in verband gebracht met het verdwijnen van mosselbanken (door onder andere visserij). Inmiddels zijn de aantallen steenlopers weer op een niveau dat ook tussen 1985 en 1995 aanwezig was, wat (dus) kan samenhangen met het gedeeltelijke herstel van de mosselbanken (Rijkswaterstaat, 2014).

De rustbiotopen van de steenloper zijn de taluds van dijken, havens en pieren, stranden en kwelders. Binnendijks rusten ze in 'wetlands' of op graslanden of bouwland. De rustplaatsen van de steenlopers zijn veelal klein van oppervlak en grenzen aan water. Hier kunnen ze zeer dicht op elkaar zitten. Steenlopers gaan tijdens hoogwaterperiodes vaak door met voedsel zoeken op stenen taluds van dijken. Ze kunnen het stellen zonder weids uitzicht, en nemen ook genoeg met gebieden met relatief veel recreatie (Rijkswaterstaat, 2014). De steenloper is blijkbaar relatief ongevoelig voor verstoring. Gelet hierop, het relatief kleine belang van het

Datum 6 juni 2016

Pagina 13 van 19

Schor (0,5% van de doelpopulatie) én de aanwezige uitwijklocaties, worden geen effecten verwacht door de werkzaamheden voor de Hoogwaterkering Den Oever.

Conclusie: Gelet op het voorgaande én op de tijdelijke verstoring in een gebied met al veel menselijke activiteiten, wordt geconcludeerd dat er voor de steenloper geen sprake is van significant negatief effecten.

3. Verstoring broedvogels dam 6, 15 en 16

Mogelijke effecten op de broedvogels van dam 6, 15 en 16 beperken zich tot verstoring door geluid. Om de effecten te bepalen wordt wederom Factsheet nr. 20 van de Commissie m.e.r. gevolgd. Zoals in hoofdstuk 1 staat uitgelegd adviseert de Commissie m.e.r. in deze factsheet om geen gebruik te maken dB(A) contouren maar van effectafstanden. De dam met broedvogels is een open gebied. Hiervoor geldt een effectafstand van 750 meter. Zoals uit kaart 2 blijkt, ligt de locatie met de broedvogels buiten deze effectafstand. Uit kaart 1 blijkt dat de geluidsbelasting door het wegverkeer op de broedlocaties al tussen de 45 en 55 dB ligt. Bovendien blijken de aanwezige broedvogels relatief ongevoelig voor geluid te zijn. Dit staat nader onderbouwd in de Passende beoordeling. Van deze soorten is aangetoond dat ze direct naast activiteiten broeden met veel geluid zoals festivals, zonder dat verstoring optrad.

Voorzichtigheidshalve worden alsnog mitigerende maatregelen getroffen. Namelijk:

- Heien is niet toegestaan.
- Voor aanvang van werkzaamheden tijdens het broedseizoen moet het projectgebied door een deskundige op de aanwezigheid van broedvogels worden gecontroleerd. Indien een broedvogel wordt aangetroffen, bepaalt de deskundige welke afstand tijdens de werkzaamheden moet worden aangehouden.
- Cumulatieve effecten met project Afsluitdijk worden voorkomen doordat de cumulatieve 60 dB(A) geluidscontour niet verder dan 500 meter van de wal mag liggen. Het hoogheemraadschap draagt er voor zorg dat de opdrachtnemer zich aan dit voorschrift houdt.

Ondanks dat geen verstoring wordt verwacht worden alsnog maatregelen genomen. Hierdoor zijn negatieve effecten op broedvogels met zekerheid uitgesloten.

4. Cumulatieve effecten

Volgens de Commissie m.e.r. is de cumulatie met andere verstoringen in de omgeving nog niet voldoende bekeken. Denk hierbij aan de werkzaamheden die in het kader van het PAS en ter compensatie van het project Afsluitdijk worden uitgevoerd (begrazing, maaien en afvoeren) en de werkzaamheden in het kader van het project Afsluitdijk zelf, met name het werk aan dam 6, 15 en 16 (broedvogels).

4.1 Cumulatie PAS maatregelen Schor

In het ontwerp beheerplan staan weliswaar delen uit de PAS overgenomen waaronder mogelijke maatregelen, deze staan echter nog niet vast. In het ontwerp beheerplan staat dat de PAS en het beheerplan hun eigen juridische spoor lopen. Door de inhoudelijke samenhang en om een compleet beeld te schetsen, zijn de resultaten en conclusies van de PAS analyses wel kort in het beheerplan samengevat. Mocht er in de toekomst aanleiding zijn om wijzigingen aan te brengen aangaande de te treffen 'PAS-maatregelen' (zie artikel 19ki, eerste en tweede lid uit het wetsvoorstel tot wijziging van de Nbwet in verband met de PAS), dan gebeurt dit binnen het juridische PAS-spoor. Dit beheerplan zal dan ook niet worden gewijzigd indien er tijdens de beheerplanperiode wijzigingen optreden aangaande de PAS.

De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is nog niet afgerond. De berekeningen worden op dit moment nog uitgevoerd en de maatregelen zijn nog niet definitief vastgesteld. Het is daarom nog niet zeker of en zo ja met welke voorschriften, de PAS maatregel doorgang kan vinden. De PAS maatregelen zijn op dit moment nog aan te merken als een onzekere toekomstige gebeurtenis. Deze zijn lastig om te worden meegenomen in de cumulatietoets. Dat is ook niet nodig volgens de uitspraak van 30 oktober (ABRvS 30 oktober 2013, ECLI:NL:RVS:2013:1694). In het ontwerp beheerplan staat over de PAS maatregelen op het Schor bij Den Oever: "Deze kwelder wordt momenteel niet begraasd door vee. De kwaliteit van de kwelder wordt lokaal als verruigd beoordeeld. Voor deze locatie is de introductie van lokale begrazing de meest aangewezen keuze. Daarbij dient rekening te worden gehouden met periodieke actualisatie/aanpassing van de gebiedsanalyses en het PAS-programma." Gelet op het voorgaande staat het nog niet vast óf en op welke wijze de begrazing uitgevoerd gaat worden. Het is daarom lastig om de cumulatieve effecten te bepalen. In de hierna volgende alinea wordt daarom een algemene inschatting gegeven van de mogelijke cumulatieve effecten.

In het project Afsluitdijk staat maaien en afvoeren als aanvullende maatregel opgenomen om effecten door stikstof te voorkomen. Deze maatregel moet wel cumulatief worden meegewogen aangezien het een vastgelegde maatregel betreft. Deze cumulatie hoort eigenlijk bij het project Afsluitdijk meegewogen te worden. Echter, omdat er een directe koppeling is met de PAS wordt het maaien in het kader van de Afsluitdijk in deze paragraaf gezamenlijk behandeld met de eventuele toekomstige begrazing van de PAS.

Mogelijke cumulatieve effecten begrazen, maaien en afvoeren

In het ontwerpbeheerplan staan de effecten van de huidige activiteiten in het Natura 2000-beheerplan beschreven. De PAS maatregel "begrazen" én de project Afsluitdijk maatregel

“maaïen en afvoeren” zijn eenzelfde activiteit als de huidige activiteit “onderhoud kwelders”. Over deze activiteit concludeert het beheerplan het volgende:

“Effecten van beweiding en vegetatieonderhoud (maaïen) zijn over het algemeen positief voor de kwelderhabitattypen (tegengaan verroging). Door de werkzaamheden kan er een beperkte verstoring van broedende, rustende en foeragerende vogels plaats vinden. Voor broedvogels is het tegengaan van verroging (door beweiding) ook positief, omdat hiermee ook het leefgebied van de vos verslechtert (afname predatie). Vogels kunnen in open terrein vossen beter zien naderen waardoor het predatiesucces lager is. Bij het kwelderbeheer hoort ook het actief uitvoeren van maatregelen om broedvogels te beschermen, namelijk het voorkómen van vertrapping van nesten door vee (afrastering, sturen beweiding), en beschermen van (potentiële) broedlocaties tegen predatie (middelen: brede slenken, afrasteringen, vossenbestrijding).”

De volgende mitigerende maatregelen staan in het ontwerpbeheerplan opgenomen voor het huidige kwelderonderhoud:

1. Streven naar een zo natuurlijk mogelijke afwatering van de kwelder, met minimaal onderhoud.
2. Onderhoud begreppeling (detailontwatering, diepte circa 0,2 meter) beperken tot de omvang en intensiteit die nodig is voor het mogelijk maken en houden van beweiding met vee.
3. Geen begreppeling in pionierzone (zeekraal) van kwelders.
4. Voldoende verspreiding van uitkomend slib uit de watergangen, of toepassen voor hergebruik.
5. Maaïen, greppelen en ander planbaar onderhoud in de kwelders uitvoeren buiten de broedperiode (15 maart – 15 juli).
6. Indien realiseerbaar, kunnen de effecten van maaïen nog verder worden beperkt door alleen rond laag water te maaïen, wanneer de aantallen vogels op de kwelder lager zijn.
7. Uitvoering van maatregelen om broedkolonies en de verspreid broedende vogels te beschermen tegen predatie door de vos en tegen vertrapping door vee, door middel van afrasteringen, watergangen of afgestemd weidebeheer. Vossenbestrijding alleen inzetten als bescherming van de broedplekken onvoldoende werkt of niet haalbaar is.

Het staat nog niet vast of en welke mitigerende maatregelen voor de PAS maatregelen gaan gelden. Uit voorgaande blijkt echter wel dat negatieve maatregelen door begrazen en maaïen goed te voorkomen zijn en bijdragen aan een positief effect op zowel de doelen voor habitattypen, broedvogels als niet broedvogels. Gelet hierop worden cumulatieve effecten met het project Den Oever niet verwacht.

4.2 Cumulatie project Afsluitdijk

Voor het Project Afsluitdijk is inmiddels een Nb-wet vergunning verleend maar het project is nog niet afgerond. Dit project dient daarom meegenomen te worden in de cumulatietoets. In de Passende beoordeling voor Den Oever is het project al meegenomen in de cumulatietoets.

Deze tekst wordt hierna herhaald, vervolgens volgt een aanvulling. De maatregel “maaïen en afvoeren” die in het project Afsluitdijk wordt uitgevoerd is meegenomen in de cumulatietoets voor de PAS maatregelen (zie vorige paragraaf).

Cumulatietoets uit Passende beoordeling Den Oever

Project Afsluitdijk oftewel de versterking van de Afsluitdijk- veiligheid op orde. De Afsluitdijk is in 1932 gebouwd en toe aan een flinke opknabbeurt. De dijk wordt over de hele lengte overslagbestendig. Ook versterkt RWS de spui- en schutsluizen. Daarnaast vergroot RWS de afvoercapaciteit van de Afsluitdijk door middel van het plaatsen van pompen in enkele spuiokers van het spuicomplex bij Den Oever (bron RWS). De werkzaamheden starten in 2017.

Voor het voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm is het, naast de voorgenomen hoogwaterkering van de havendijk bij Den Oever, van groot belang dat ook de havendammen 6, 15 en 16 aan de veiligheidsnorm voldoen. Aangezien deze dammen waterstaatswerken zijn in beheer bij het Rijk en als zodanig onderdeel zijn van de legger van Rijkswaterstaat, draagt Rijkswaterstaat zorg voor het verbeteren. De werkzaamheden aan de havendammen 6, 15 en 16 maken geen deel uit van het Projectplan. RWS heeft deze werkzaamheden laten toetsen in de passende beoordeling van het rijksproject “Toekomst Afsluitdijk” (Witteveen&Bos 2015). De uitvoering van het Afsluitdijkproject vindt tegelijkertijd plaats, maar de looptijd is langer; van 2017 tot 2022. Het project Afsluitdijk wordt sterk gefaseerd uitgevoerd. De effecten van het project hoogwaterkering Den Oever beperken zich tot een kleine en lokale verstoring van niet-broedvogels en zeehonden. Op overige soorten en habitattypen treden geen effecten op, waardoor ook cumulatieve effecten zijn uitgesloten. Deze verstoring van niet-broedvogels en zeehonden treedt alleen op tijdens trilwerkzaamheden. De verstoring van hoogwatervluchtplaatsen is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Er is geconcludeerd dat een tijdelijke verstoring van vogels op hoogwatervluchtplaatsen mogelijk is, maar dat voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig zijn. Alternatieve hoogwatervluchtplaatsen liggen ten westen van Den Oever. Deze worden niet beïnvloed door werkzaamheden in Texel of de Afsluitdijk. Daarnaast worden de werkzaamheden op de Afsluitdijk sterk gefaseerd, waardoor nooit de hele Afsluitdijk tegelijk ongeschikt is en vogels ook steeds op onverstoord delen van de dijk kunnen blijven rusten. Een cumulatief effect op niet-broedvogels treedt daarom niet op. Voor zeehonden blijft ook bij gelijktijdige uitvoering van de projecten voldoende onverstoord leefgebied aanwezig. Cumulatieve effecten dicht bij Den Oever zijn echter mogelijk als de werkzaamheden aan de Stevinssluisen bij Den Oever tegelijk plaatsvinden met het project hoogwaterkering Den Oever. Om een overtreding van de voorschriften uit de vergunning van het project Afsluitdijk te voorkomen mag de cumulatieve 60 dB(A) contour niet verder dan 500 meter van de wal liggen. Het hoogheemraadschap draagt er zorg voor dat de opdrachtnemer, die de versterking gaat uitvoeren, zich aan dit voorschrift houdt.

Aanvulling cumulatie project Afsluitdijk

Met de aanvulling in voor de verstoring van vogels op hvp's (zie vorig hoofdstuk) is voldoende aangetoond dat er geen sprake is van een cumulatief effect op verstoring van vogels op hvp's. Het project Afsluitdijk heeft immers geen invloed op de hvp het Schor en de daarbij liggende hvp's? Een cumulatief significant effect is daarmee uitgesloten en hoeft niet nader te worden onderbouwd.

Voor zeehonden blijft, ook bij gelijktijdige uitvoering van de projecten, voldoende onverstoord leefgebied aanwezig. Dit heeft evenmin een nadere onderbouwing nodig. Cumulatief significante effecten op zeehonden zijn uitgesloten.

De werkzaamheden op de dam 6, 15 en 16 zijn niet behandeld in de cumulatietoets. De reden hiervoor is dat er geen negatieve effecten optreden op de broedende vogels op deze dammen. Voorzichtigheidshalve zijn wel voorschriften opgesteld (zie hoofdstuk 3). Cumulatieve effecten met project Afsluitdijk worden voorkomen doordat de cumulatieve 60 dB(A) geluidscontour niet verder dan 500 meter van de wal mag liggen. Het geluidsniveau op de broedlocaties blijft daardoor gelijk aan de huidige situatie, waar al een geluidsbelasting van 45 -55 dB bestaat door het wegverkeer (www.atlasleefomgeving.nl). Het hoogheemraadschap draagt er voor zorg dat de opdrachtnemer zich aan dit voorschrift houdt. Dit voorschrift is als voorwaarde opgenomen in de vergunning van de Natuurbeschermingswet.

Door deze voorschriften zijn cumulatief negatieve effecten op broedvogels met zekerheid uitgesloten.

5. Literatuur

Commissie m.e.r., 2011 Factsheet 20 Vogels en wegverkeer, webversie.

Commissie m.e.r., 2011, Webtekst bij Factsheet 20 Vogels en wegverkeer.

Van der Hut, R.M.G., E.O. Folmer, K. Koffijberg, M. van Roomen, E. van der Zee, J. Stahl, 2014, Vogels langs de randen van het Wad.

Reijnen R., R. Foppen & H. Meeuwssen. 1996. The effects of traffic on the density of breeding birds in dutch agricultural grasslands. Biological Conservation 75, 255-260.

Reijnen R., R. Foppen, C. ter Braak & J. Thissen. 1995. The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland III. The reduction of density in relation to the proximity of main roads. Journal of Applied Ecology 32, 187-202.

Rijkswaterstaat 2014, Natura 2000-doelen in de Waddenzee.

Van instandhoudingsdoelstellingen naar opgaven voor natuurbescherming.

Rijkswaterstaat, 2015, Ontwerp beheerplan Natura 2000 Waddenzee, ter inzage gelegd in februari 2016.

Wiersma, P., K. van Dijk, 2009, Hoogwatervluchtplaatsen op de kaart van het waddengebied (deel 1): kleine eilanden, platen en vastelandkust van Noord-Holland en Friesland.

Witteveen + Bos, 2015, Passende beoordeling van het rijksproject Toekomst Afsluitdijk.

www.atlasleefomgeving.nl : kaart geluid wegverkeer 2011.